

ІНДИКАТИВНЕ ОЦІНЮВАННЯ АВТОНОМІЇ УНІВЕРСИТЕТІВ

Динамічні зміни в суспільно-економічному розвитку визначають головні напрями оновлення і розвитку вищої освіти в Україні, підвищення її якості та приведення у відповідність до потреб ринку праці. Необхідним інструментом досягнення високої якості освіти, конкурентоспроможності ЗВО, можливості комерціалізації власних нових доробок для подальшого розвитку наукової бази є автономія університетів. Реформування системи вищої освіти в Україні, визначене новим Законом України «Про вищу освіту», побудовано на засадах автономії закладу вищої освіти в академічній, організаційній та фінансовій сферах, є основою для підвищення якості підготовки фахівців у закладах вищої освіти та конкуренції між ними.

У Великій Хартії європейських університетів автономія названа одним з фундаментальних принципів, які повинні відповідати вимогам навколишнього світу, а дослідження і навчання бути морально та інтелектуально незалежні від усіх політичних властей та економічного тиску. Асоціацією європейських університетів розроблено інструментарій для порівняння національних систем вищої освіти на предмет автономії. Ця система показників включає чотири групи індикаторів:

1. Організаційна автономія – це здатність університету вільно встановлювати свою внутрішню організацію. Включає сім індикаторів: виконавче керівництво (порядок та критерії відбору, звільнення, термін повноважень), органи прийняття рішень, юридичні особи та внутрішні академічні структури. Дослідження організаційної автономії в європейських університетах дали змогу встановити найвищий рівень її розвитку в таких країнах, як Великобританія, Ірландія, Данія, Фінляндія, Естонія.

2. Фінансова автономія – це здатність університету самостійно керувати своїми коштами, що дає змогу встановлювати та реалізовувати свої стратегічні цілі. Вона включає одинадцять індикаторів, які оцінюють: тривалість та тип державного фінансування, можливість брати позики, збереження прибутку, володіння будівлями, встановлення плати за навчання для студентів ЄС та іноземних на рівнях бакалавра, магістра та доктора філософії.

Рівень розвитку фінансової автономії університетів в Україні є доволі низьким. Університети не можуть самостійно брати позики й бути повноцінним суб'єктом фінансової діяльності. Університети мають право самостійно встановлювати плату за навчання, але вона не

може бути необмеженою, оскільки створюватиме перешкоди для заповнення ліцензійного обсягу студентів. Відповідно до нових умов прийому студентів та надання обсягу державного замовлення у вступній компанії більшість периферійних університетів матимуть труднощі з державним замовленням, адже попередньо студенти будуть обирати і зазначати на сертифікатах ЗНО найбільш рейтингові, переважно столичні заклади, які й матимуть державного замовлення в більшій кількості.

3. Кадрова автономія – це здатність університету вільно вирішувати питання пов'язані з управлінням людськими ресурсами, включаючи прийом на роботу, зарплату, звільнення та просування по службі. Щоб конкурувати у глобальному середовищі вищої освіти, університети повинні мати можливість наймати кваліфіковані академічні та адміністративні кадри без зовнішнього втручання. Кадрову автономію оцінюють за восьма індикаторами.

Кадрова автономія, відповідно до Закону про вищу освіту, випереджає рівень розвитку інших видів університетської економії. Політичні, урядові та громадські структури українського суспільства активно включаються до підбору кадрового персоналу. Доцільним було б надання науково-педагогічним працівникам статусу державного службовця, призначення заробітних плат і доплат за додаткові досягнення (наукові ступені та вчені звання) відповідно до власного бюджету університету, фіксації розміру плати за навчання для вітчизняних та іноземних студентів.

4. Академічна автономія (включає 12 індикаторів) – це здатність університету вирішувати різноманітні наукові питання, такі як кількість студентів та критерії вступу, академічний зміст, забезпечення якості освіти, впровадження дипломних програм та мови навчання.

Академічна автономія передбачає наближення освітньо-кваліфікаційних рівнів до європейських стандартів (бакалавр, магістр, доктор філософії, доктор наук) і розширює мобільність вітчизняних студентів і вчених.

Автономію університетів необхідно визначати з урахуванням глибшої інтеграції університетів з економікою, ринком праці і процесами розвитку суспільства та держави, що сприятиме демократизації освіти, підвищенню конкурентоспроможності національних університетів і залученню до управління освітою ініціативних науковців.